

Eilanden van verstillig & bespiegeling

Op de Waddeneilanden stranden, op zoek naar verbinding met het getij, de elementen en andere vrije geesten, zowel kunstenaars als de materialen die ze voor hun werk gebruiken. Je horizon verbreed je hier pas echt door de tijd én de fiets te nemen en al eilandhoppend van Texel naar Vlieland en Terschelling te gaan.

TEKST JOOST SMETS FOTO'S SABRINA GAUDIO

Zonsondergang boven De Slufter, een belangrijk broedgebied voor watervogels met een open verbinding naar zee. Er groeien alleen planten die tegen zout water kunnen, zoals lamsoor en zeekraal.

Hebben we misschien de boot naar het verkeerde eiland genomen? Zojuist fietsten we nog onmiskenbaar over Texel, met schapen op de dijk aan de Waddenkust en daarna over een breed betonnen fietspad dat tussen Den Burg en Zuid-Eierland door de akkers meandert. Nu lijkt het of we ergens in de Stille Zuidzee zijn beland: voor ons staat een drieëneenhalf meter hoge Moai, een uit massief tufsteen gehakt beeld zoals we van Paaseiland kennen.

Het is geen voor de hand liggende connectie, maar Rapa Nui - beter bekend als Paaseiland - vroeg in 1972 om een zusterband met Texel. 'Het is in 2022 precies drie-honderd jaar geleden dat Jacob Roggeveen het eiland op de kaart zette,' legt Niek Welboren van Eiland Galerij Texel uit. Met drie schepen vertrok de Nederlandse ontdekkingsreiziger vanaf de Rede van Texel om het mysterieuze Zuidland te ontdekken. 'Per toeval stuitte hij op Paaszondag op het afgelegen eiland. Hij ging er zelf niet eens aan wal,' vertelt Niek. Pas een paar dagen later besloot de bemanning Rapa Nui te verkennen. Dat ging gepaard met de gebruikelijke dристheid waarmee Europeanen destijds te werk gingen, met minstens tien doden tot gevolg.

Vreemd genoeg werden de matrozen niet verjaagd. Al snel verbaasden ze zich over de levende én de stenen bewoners van Rapa Nui. Die beelden wilde Niek wel eens met eigen ogen zien. Maar hoe geef je een vriendschapsband met een plek aan de andere kant van de wereld vorm? 'Paaseiland ligt nu niet bepaald naast de deur. Het is geen plek waar je met de Plattelandsvrouwen of de plaatselijke voetbalclub heen gaat,' Niek besloot als schilderend afgezant te gaan en zette een actie op touw. 'Vandaag de dag zou je het crowdfunding noemen. Iedereen die doneerde kreeg van mij een prent met een afbeelding van Paaseiland.'

WADDENEILANDEN

Het ruim vier maanden durende verblijf van Niek inspireerde een andere kunstenaar. In 1993 belde beeldhouwer Bene Aukara Tuki Pate naar de Eiland Galerij. Waarom de uitwisseling niet wederzijds gemaakt? 'Twee maanden lang hakte hij in een enorm blok tufsteen uit de Eiffel. De Dromer van Rapa Nui die je hier nu ziet is van een gemiddelde maat,' vertelt Niek. De grootste Moai meet een onvoorstelbare 21 meter. Nog altijd slaapt hij in een krater halverwege het eiland, klaar voor transport.

Er volgden meer Paaseilanders. Op zoek naar hun cultureel erfgoed reisden ze niet alleen naar Zuid-Eierland, maar ook naar Moais in het Louvre en het British Museum. Het is roofterkunst die de eilanders terug willen, want in elk beeld huist de geest van hun voorouders. 'En die geest verliezen ze langzaam op het eiland,' deelt Niek de zorgen van de Paaseilanders. 'Het eiland is veranderd. Er komen veel te veel toeristen.'

Rapa Nui verlangt terug naar iets ontastbaars dat verloren is gegaan. Santiago heeft al een Moai teruggegeven, Stockholm maakt plannen om duizend objecten te retourneren. Maar hoe zit het met het Texelse beeld? 'Ja, ook hierin huist de geest van Rapa Nui,' beaamt Niek. 'Maar dit beeld hoeft niet weg. Het is immers op vrijwillige basis vervaardigd en uit een steen die niet van het eiland komt.'

De Dromer blijft dus op Texel staan. Zou hij dromen van het mysterieuze eiland waar hij nooit is geweest, of is dit Waddeneiland zijn thuis en staart hij, net als wij, dromerig naar de zonsondergang die we 's avonds zien boven De Slufter in Nationaal Park Duinen van Texel, waar hazen uitbundig tussen het groen van lamsoor en zee-weegbree huppen?

De Vriendschap

Rapa Nui is niet het enige eiland waarmee Texel zich verbonden voelt. Via de rode vuurtoren van Eierland, ooit zelf een eilandje voor het aan Texel vastgroeide, fietsen we naar de aanlegsteiger van Waddenveer De Vriendschap. Kapitein Dirk Albert Blom navigeert het fietsveer door de ondiepe Waddenzee, wat met de vele verraderlijke slenken en zandbanken nog een hele toer is. Zeker omdat we vandaag in de jachthaven van Oost-Vlieland aanleggen, terwijl de veel kortere oversteek naar de Vliehors de norm is.

Het betekent wel dat we anderhalf uur van deze vaartocht mogen genieten, van het heerlijke weer, de zachttaardig rollende golven en het uitzicht op de Vlielandse duinen, het drenkelingenhuisje en later de huisjes aan de dijk. Langer nog, zelfs: De Vriendschap loopt vast op de zeebodem en wat Dirk Albert ook probeert, niets helpt. Achteruit varen zodat het zand onder ons doorspoelt, draaien, dan weer vooruit - modder warrelt in schokkende bruine golven naar het wateroppervlak, maar meer dan een paar hortende en stotende centimeters komen we niet vooruit. Een half uur lang houdt het slik ons gevangen, op een verstilde Waddenzee waar de berustende kapitein de motor uitzet.

Vrouwen hoorden stillezens te schilderen.
Betzy schilderde liever ontploffende zeemijnen,
een overvliegende zeppelin of een
aangespoelde drenkeling

Vrijheid en verstilling

De vrijheid en verstilling van Vlieland trekt kunstenaars aan. In museum Tromp's Huys bezoeken we een expositie van Betzy Akersloot-Berg, een Noorse schilderes die op Vlieland verzeild raakte. Als verpleegster werkte ze bij de Sámi in het noorden van Noorwegen, maar ze moest en zou schilderen. Na een opleiding teken- en schilderkunst in Kristiania, het huidige Oslo, deed ze ervaring op in München, Parijs en Den Haag.

'Betzy had een diep verlangen om de zee te schilderen, de Noordzee en de Zuiderzee - en die was een stuk woester dan de huidige Waddenzee,' vertelt museumdirecteur Peter Schalk. 'Ze was geen huisvrouw en kwam niet uit gegoede kringen. Ze schilderde tegen de verdrukking in.' Betzy trok op haar ski's en berkenschoenen diep de gebieden van de Sámi in. Ze voer mee naar de Lofoten, naar de Noordkaap en ging mee op walvisvaart. 'Hoogst ongepast voor een vrouw in die tijd,' vervolgt Peter. 'Ze heeft nooit de erkenning gekregen die ze eigenlijk verdient, want schilderen kon ze. Maar vrouwen hoorden stillezens te schilderen. Betzy schilderde liever ontploffende zeemijnen, een overvliegende zeppelin, de begraafplaats van het eiland waar rechtopstaande walviskaken dienst deden als grafsteen, een angespoelde drenkeling. Ze was een chroniqueur, legde vast wat er op en rond het eiland gebeurde. Dat gaf geen pas. Soms werd ze zelfs weggestuurd, zoals bij die drenkeling. Puur omdat ze een vrouw was. Uit wraak vroeg ze een jutter als model voor haar te poseren om het schilderij af te maken.'

Het is een vorm van rebellie die bij de eilanders past. 'Wij zijn net Astérix en Obélix,' meent Peter. 'Vlieland wil geen Friesland zijn, we willen autonoom zijn. Net als op de andere eilanden wordt hier geen Fries onderwezen op de basisschool. We zijn ook pas sinds 1942 Fries.' Toen deelde Hitler het eiland, dat eerder bij Noord-Holland hoorde, bij Friesland in. Die daad maakt nog niet dat de eilanders zich Fries voelen. Tromp's Huys zelf is een mooi voorbeeld: de provincie sponsort het museum, maar komt ook met eisen zoals Friese tegeltjes aan de muren. Uit protest worden de Friese bedsteden nu als opslagruimte gebruikt.

WADDENEILANDEN

De schoonheid van vergankelijkheid

Als je hier een huis in het dorp hebt, dan moet je er minstens de helft van het jaar wonen. De harde kern van Vlieland is een hechte gemeenschap, waarin alles wordt gezien. Daarover kan eilanddichter Gerda Posthumus meepraten. Op het kerkhof voor de oude Sint Nicolaaskerk draagt ze een gedicht voor uit haar bundel *Zeisend licht*. Een boetedoening. Want wanneer iemand op Vlieland sterft, rouwt de hele Dorpsstraat mee. Gordijnen worden gesloten, terrassen binnengehaald en stipt om half twee 's middags begint de klok van het oude Raadhuis te beieren. Gerda woonde nog niet lang op Vlieland - een rekbaar begrip onder eilanders - en vergat de gordijnen te sluiten.

We lopen naar het oude Raadhuis, waar Gerda op het wapen van West-Vlieland wijst. Een dorre boom symboliseert het in 1736 verdrinken dorp. De perfecte plaats om voor te dragen uit het werk van Jan Jacob Slauerhoff, dat tot het cultureel erfgoed van Vlieland behoort: zijn moeder kwam van het eiland en de zwervende scheepsarts, schrijver en dichter kwam hier elk jaar. In het avondlicht klinkt Gerda's stem door de lege Dorpsstraat:

*Het wordt tien uur, de trage tijd ontwaakt /
En knarst tien slagen, 't klokkenhuisje kraakt / In zijn gebinten, het is
verfloos kaal, / De cijferplaat verweerd en zonder wijzer.*

Gerda's gedichten zitten, net als die van Slauerhoff, vol vitalisme, een drang om intens, vurig en gevaarlijk te leven. Vol angst voor de dood, waardoor je niet anders kunt dan het uiterste uit het leven halen. Het raakt aan Baudelaire, aan thema's van vergankelijkheid, verderfelijkeit en melancholie, waarbij in het bloeien zelf al verderf zit.

Tegen zonsondergang fietsen we nog even naar de Noordzee. Hier schrijft de Vliehors Express met zijn grote banden regelmatig gedichten in het natte zand van het strand, tot de branding de woorden weer tot zich neemt. Wat kan vergankelijkheid mooi zijn.

Harry creëert jutkunst: bijzettafels met in epoxy gevangen tinnen scheepsbestek en lampen van wrakhout

De zee geeft

Het is opnieuw een dag waar landschapsschilders van gruwen. De Waddenzee is spiegelglad, er staat geen wolkje aan de lucht. De groen met witte vlag van Vlieland bungelt slapjes aan de stok. Na een korte overtocht fietsen we door de straten van West-Terschelling.

Kunstenaar Harry van Nouhuys staat ons al op te wachten in een met verf bespatte Oeroltrui. Op de aanhanger bij zijn zandkleurige Nekaf Jeep staat een zware tafel die hij van wrakhout en bij elkaar gejutte spullen heeft gemaakt. 'Dit is hout uit Michiel de Ruytertijd, met houtpennen als voorloper van spijkers,' wijst Harry. 'Jutten doe je in de winter, bij storm en oostenwind, wanneer het tij is geweest. Dan komen de wrakken tussen Oosterend en het Ameland Gat uit de zeebodem tevoorschijn. Vroeger ging je dan duiken, maar dat is er tegenwoordig niet meer bij. Dan heb je binnen een paar minuten de politie op je dak. Er spoelt vaak drugs aan, vandaar.'

Binnen hangen prachtige Delftsblauwe tegeltjes met zeemanstaferelen. Harry zat op de kunstacademie en schilderde graag, voor hij tijdens een motorongeluk de helft van zijn duim verloor. Nu creëert hij jutkunst: bijzettafels met in epoxy gevangen tinnen scheepsbestek, lampen van wrakhout en klokken versierd met door de zee gegeven snuisterijen. Unieke kunstwerken. Toch is het pronkstuk in zijn woonkamer niet van zijn hand. In de hoek staat een groot stuk door de golven gesleten Zuid-Amerikaans hardhout. 'Hier haalden Europeanen de verf uit waar Rembrandt mee schilderde,' vertelt Harry plechtig. Kunst die door de zee gevormd is. Niets meer aan doen.

Beeldschoon

Al protesteren onze billen hevig na een aantal dagen fietsen over de Waddeneilanden, we leggen de laatste kilometers naar Oosterend fluitend af. Achter de dijk wapperen de blauw met witte bloesjes van Oerol-oprichter Joop Mulder in een zachte zeebries. 'Voor ze werden opgehangen heeft de nieuwe liefde van Joops vrouw alle bloesjes eerst gestreken,' vertelt Marloes Fopma ons. Als Eilandmeisje en verhalenjutter schrijft ze gedichten, boeken en verzorgt ze eilandwandelingen over het oostelijke deel van Terschelling.

Samen beklimmen we de Waddendijk en kijken uit op een prachtig kunstwerk in zee. Een lange, smalle brug voert naar een houten eilandje dat uitwaaiert over het wateroppervlak. Marc van Vliet ontwierp kunstwerk De Streken als eerbetoon aan Joop Mulder. De installatie raakte flink beschadigd door een storm tijdens Oerol in 2021, maar werd hersteld en is tot eind september te zien bij Oosterend, voor het begin juni 2023 opnieuw wordt opgebouwd.

We lopen naar het centrum van het kunstwerk, terwijl speelse golfjes liefdevol onder onze blote voeten klotsen. 'Zie je die drijvers?' wijst Marloes. 'Bij hoog water loop je hier vlak boven de zeespiegel - soms zelfs er net onder - en tilt het stijgende water de drijvers op zodat de houten palen rechtop gaan staan. Kijk,' demonstreert ze. Even later staan de houten staken van de getijdeninstallatie rechtop en is er binnen een bankje ontstaan. 'Zodra het water zakt vouwt het kunstwerk zich weer ineen. Dan verschijnt de zitplaats aan de buitenkant en kijk je uit over lepelaars en andere Wadvogels die hier komen foerageren.'

Vanaf het kunstwerk kijken we uit over het verstilde wateroppervlak. Spiegelglad, strak tot aan de horizon. Het enige dat hier opborrelt is inspiratie.

Kunst & cultuur op de Waddeneilanden

Met de onstuimige Noordzee aan de ene en de met het tij meedansende Waddenzee aan de andere zijde, typisch Hollandse wolkenluchten en een eilandgevoel van verstilling en bespiegeling is inspiratie voor een trip naar de Waddeneilanden snel gevonden. Neem de tijd én de fiets (en stop een tent in je fietstas!), dan combineer je meerdere eilanden en een uitgebreid palet aan artistieke ervaringen.

Schelpenpaadje door de duinen
tussen Natuurkampeerterein
De Lange Paal op Vlieland en
het Noordzeestrand.

WADDENEILANDEN

Pura Vida Foodbar

DE BESTE EETPLEKJES

1. Gestrand, Vlieland

Met de vangst van de dag kun je op een eiland niet achter het net vissen. Laat wel een gaatje voor de panna cotta met duindoorn en drink er een flesje Fortuna Island Ale of Duin Blond bij - met fermentatiemelodieën gebrouwen eilandbier dat tijdens de gisting naar de klanken van harp en doedelzak mocht luisteren, gestrandvlieland.nl en

2. Pura Vida Foodbar, Midsland

Pulled paddo tostada's, Libanese taco's, zeewier-algen noodles en jackfruit tikki masala: de gerechten in de hipste foodbar van het Waddengebied zijn stuk voor stuk kunstwerkjes, puravidafoodbar.nl

3. De Toegift, Den Hoorn

Raak na een dag vol kunst geïnspireerd door de menukaart van Restaurant & Theater De Toegift. Met een combinatie van een voorprogramma als courgette-tuinerwt-jessoep, een hoofdact van Texels lamsvlees en als dessert Op de planken, een Texelse kaasplank, krijg je van je smaakpapillen een staande ovatie, detoegift.com

DE MOOISTE SLAAPPLEKKEN

4. De Slufterhoeve

Op een paar honderd meter van natuurgebied de Slufter ligt de kleinschalige boerderijcamping van Pieter en Marjet. Met vijftien ruime kampeerplekken is rust gegarandeerd. Vanaf € 29,70 per nacht, slufterhoeve.nl

5. De Lange Paal

Op de natuurkampeerterreinen van Staatsbosbeheer kampeer je middenin de natuur, met zeeën aan ruimte. Over zeeën gesproken: de Waddenzee ligt bij De Lange Paal letterlijk om de hoek en het Noordzeestrand is anderhalve kilometer fietsen over glooiende schelpenpaadjes door de duinen. Ook op Terschelling ben je welkom bij Staatsbosbeheer, op terreinen in West-Terschelling en bij Lies. Vanaf € 21,55 per nacht, logerenbijdeboswachter.nl

Kunstinstallatie Zielskapje in
het Boetje van Klemat

Ruud Bakker in zijn schuur
tegenover het Boetje van Klemat

WADDENEILANDEN

Reddingbootschuur

Kathedraal van Zachtmoedigheid, schuin
tegenover het Boetje van Klemat

DE MEEST INSPIRERENDE KUNSTWERKEN

6. Boetje van Klemat, Den Hoorn

In de oude schapenboet van boer Ruud Bakker bezoeken we de expositie Zielskapje van kunstenares Hendrikje. In het halfduister ontwaren we een borduurbloedbad waarin de Wolf Zielskapje laat proeven aan de vele smaken van het bestaan, voorzien van een unheimische soundscape. Het duurt lang voor we ons kunnen losweken van deze betoverende omgeving. Buiten maait boer Ruud - slippers, werkkleding, lichtblauwe New York Yankees pet - het hoge gras met zijn rode Massey Ferguson. 'Sinds vorig jaar is de boet niet meer van mij, maar eigendom van een stichting,' vertelt hij. 'Niemand heeft het eeuwige leven. Op deze manier blijft dit stukje erfgoed behouden en wordt het geen vakantiehuisje.' boetjevanklemat.nl

7. Schuilkerk, Den Hoorn

Verborgen achter een oud huisje (Diek 11a) ligt het doopsgezinde schuilkerkje De Vermaning, een schuurkerk uit 1660 die niet als kerk herkenbaar en vanaf de straat niet zichtbaar is. Nu exposeren Texelse kunstenaars er.

8. 't Skildersmuurtje, Oudeschild

In de Waddenhaven van Oudeschild, waarvandaan ooit de schepen van de VOC vertrokken, verbeelden schilderijen op een 120 meter lange muur de geschiedenis van het eiland, van de glorie-dagen van Kaap Skil en de walvisvaart tot moderne onderwerpen als plastic zwerfafval.

9. Reddingbootschuur, Oost-Vlieland

In de Reddingbootschuur stonden ooit vier paarden met een slee en reddingboot gereed om zich in geval van nood naar het strand te haasten. Nu vind je er wisselende exposities van kunstenaars die een band met het eiland hebben: wrakhoutkunst, beeldjes van mollige dames in badpak en met ijzer, zeewier en zeezout op temperatuur gestookte keramiek, reddingbootschuur.nl

10. Eiland Galerij, Zuid-Eierland

In de voormalige dorpsschool van Zuid-Eierland gaan de door de zee geïnspireerde schilderijen van Niek Welboren harmonisch samen met de keramische sculpturen van Kerstin Edelmann. In het kader van het Rapa Nui jaar - het is in 2022 precies driehonderd jaar geleden dat Paaseiland door de uit Texel vertrokken Jacob Roggeveen op de kaart werd gezet - toont Niek het hele jaar lang zijn collectie tekeningen en schilderijen van het eiland, eilandgalerij.nl

11. Tromp's Huys, Oost-Vlieland

In het oudste pand van Oost-Vlieland kun je tot en met december 2022 naar de tentoonstelling van de Noors-Nederlandse schilderes Betzy Akersloot-Berg, die met haar schilderijen van reizen, schipbreuken en drenkelingen een eigenzinnige koers voer, trompshuys.nl

12. Sint Nicolaaskerk, Oost-Vlieland

Tussen mei en oktober vinden er in de Sint Nicolaaskerk uit 1641 regelmatig klassieke concerten bij kaarslicht plaats, nicolaaskerk-vlieland.nl

13. Slauerhoff-Tour, Oost-Vlieland

Kom dichterbij het eilandleven tijdens een wandeling met eilanddichter Gerda Posthumus, die je aan de hand van fragmenten uit het werk van scheepsarts en dichter Jan Jacob Slauerhoff door de straten van Oost-Vlieland voert, louisepostpoezie.nl

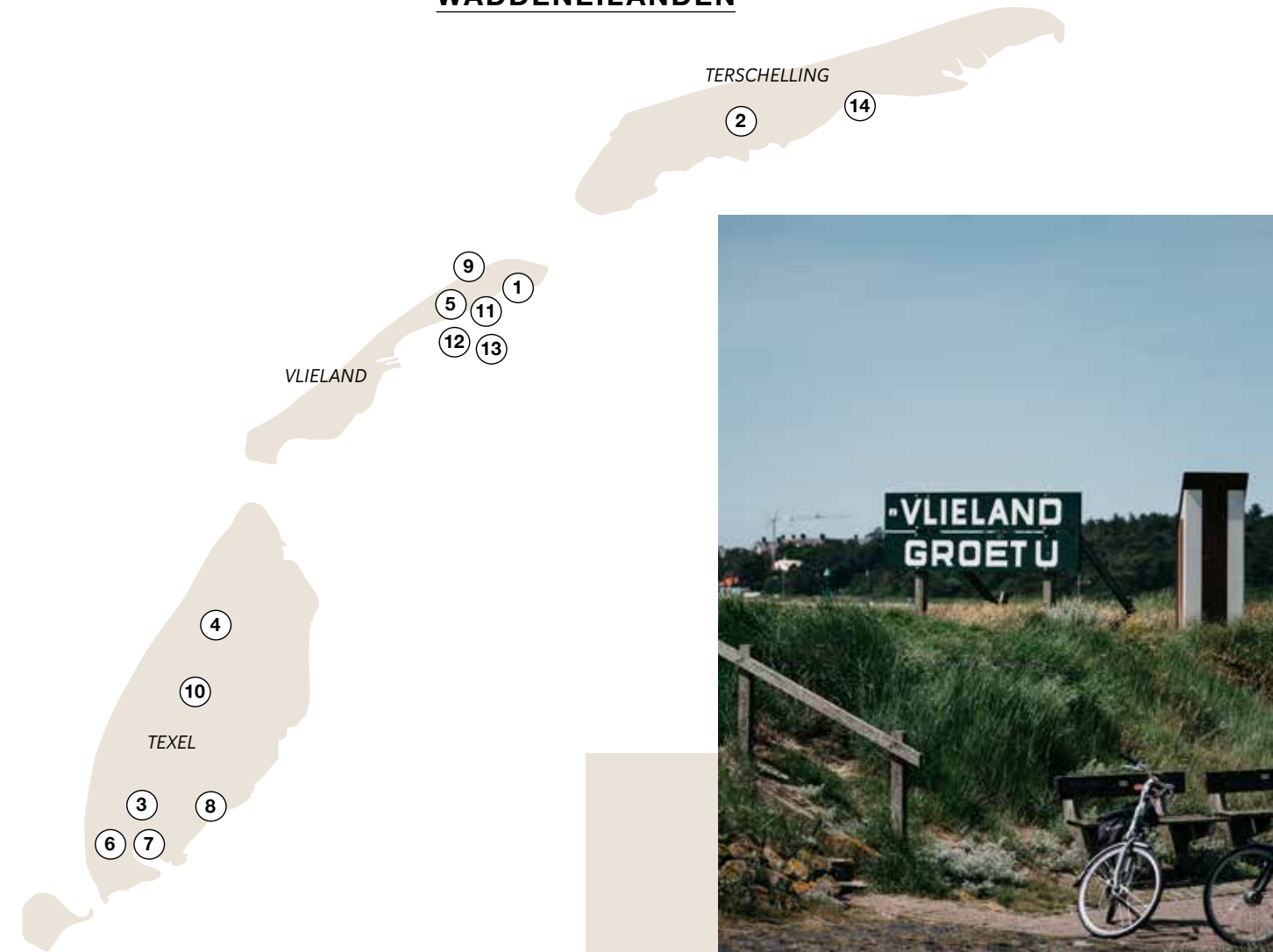
14. Eilandmeisje, Oosterend

Eilandmeisje Marloes Fopma deelt haar liefde voor Terschelling in de vorm van verhalen, schemerwandelingen en flessenpost, eilandmeisje.nl

Eilandmeisje Marloes onder de wapperende bloesjes van Oerol-oprichter Joop Mulder, achter de dijk bij Oosterend.

WADDENEILANDEN

MEER WADDENEILANDEN, MEER KUNST!

Kunstmaand Ameland

De hele maand november staat Ameland in het teken van inspirerende kunst, muziek, rondleidingen, films en lezingen. Van een 360° kijkkast-beleving tot verhalende tapijtkunst en van papier-geknipte personages tot kilometers wapperende wolken: honderd kunstenaars tonen hun werk op veertig plekken verspreid over het eiland, kunstmaandameland.com

November Wandelmaand Schiermonnikoog

Cultuur speelt een belangrijke rol tijdens de Wandelmaand op Schiermonnikoog. Maak een cultuurhistorische dorpswandeling, ga gluren bij de burenschuif aan bij een bijzondere film in het dorps huis, vvvschiermonnikoog.nl Kijk voor meer inspiratie op texel.net, vlieland.net en vvvterschelling.nl

EILANDHOPPEN VOOR BEGINNERS

Op de fiets van eiland naar eiland geeft een ultiem gevoel van vrijheid, maar logistiek is het puzzelen. One way rental waarbij je een fiets huurt op het ene eiland en elders inlevert bestaat niet op de Waddeneilanden. Schrijver Joost testte daarom variant A: hij parkeerde in Harlingen

(parkerenharlingen.nl),

fietste met zijn eigen fiets naar de Afsluitdijk (16 kilometer) waar hij de gratis fietsbus van Kornwerderzand naar Den Oever nam (deafsluitdijk.nl) en fietste vervolgens van Den Oever naar Den Helder (nog eens 26 kilometer).

Fotograaf Sabrina testte variant B en huurde een OV-fiets op station Den Helder. Het aantal beschikbare fietsen is hier beperkt. Voor €10 extra mag je de fiets inleveren op een ander treinstation. Let op: dit kan niet in Harlingen, dus koop een fietskaartje en lever de OV-fiets ergens anders in (ns.nl/ov-fiets).

Veerdienst TESO, Den Helder - Texel teso.nl
Waddenveer De Vriendschap, Texel > Vlieland waddenveer.nl
Rederij Doeksen, Vlieland > Terschelling > Harlingen rederij-doeksen.nl